

ACT
Marianne Heier
Overrekkelsestale på åpningen av Juridisk fakultet 16/1 2020

(Holder opp en bit svart larvikitt) Dette er en liten del av planeten vår. Larvikitt, Norges nasjonalbergart, hugget ut av fjellet i Lundhs Stålakerbrudd utenfor Larvik. Ut av grunnfjellet, territoriet dekket av Norsk Lov.

Alt er i bevegelse, selve jordens overflate også. De enorme platene i jordskorpa forskyver seg hele tiden, flyter rundt på den glødende massen under dem. De trekker seg fra hverandre, og braser inn i hverandre med voldsomme krefter. Umulige å temme. Hvis du befinner deg trygt midt oppå et flak, vil du ikke merke bevegelsen. Alt rundt deg beveger seg i samme retning og med samme fart som deg selv. Da ser det ut som om alt er på plass, og at verden er ryddig og oversiktlig. Men nåde den som havner mellom to flak. De knuser deg uten å merke det engang. Og forsøker man å stå med ett ben på hvert flak, vil man slites i stykker.

(Gir steinbiten til dekanen) Denne er til deg. Værsågod!

(Holder opp sitt eget pass) Jeg er norsk, født i Norge, har gjort min plikt og krevd min rett siden 5/7 1969. Jeg er en av de heldige: Min stemme høres i riket. Jeg er *en av OSS*. Mine formødre brøytet veien for meg, jeg er et SUBJEKT, et JEG, beskrevet og beskyttet i norsk lov. Navnet mitt, nummeret mitt, festet i loven, ligger rundt meg som en ekstra hud. Går foran meg gjennom byråkratiet og tar av for papirkutt fra dokumenter på avveie. 'Streng og rettferdig' berører ikke meg.

Dette er noen av hendelsene som ryddet plass til den delen av befolkningen jeg selv tilhører:
(leser fra en liste)

1863: Ugifte kvinner blir myndige ved 25 år.

1866: Alle ugifte, skilte og enker over 21 år får rett til å drive profesjonelt med håndverk.

Gifte kvinner får denne retten i 1894.

1888: Gifte kvinner blir myndige, men ektemannen har fremdeles rett over felles eiendom.

1912: Kvinner får rett til å arbeide som dommer, distriktslege og professor.

1913: Kvinner får stemmerett på lik linje med menn.

Hver av disse seirene kostet årevis av tanke og arbeid, tolkninger og nytolkninger av loven, av personlig risiko og felles løft. Hver av dem er et monument til de som holder isen unna, strekker VI-et så det dekker hele grunnfjellet, de som holder loven levende, som usentimentalt står imot skamløshet og redsel, som slipper det skarpe lyset inn, lar det skjære rette linjer gjennom støv og gamle, skjeve hierarkier.

Mellom folk og befolkning ligger et ingenmannsland, et limbo uten lovdekning, befolket av DE ANDRE. De som ikke får stemme ved valg, som ikke har pass, ikke kan studere, ikke kan jobbe, ikke kan leie, ikke kan eie, ikke kan stifte familie. Blir de syke, har de ikke rett til legehjelp. Nakent liv.

I fjor møtte jeg tre unge menn. Født av mødre som elsker dem slik mødre elsker sine barn, som om hjertet spretter ut av kroppen og løper inn i fremtiden på egne ben. Den første drakk jeg kaffe med. Jeg spurte om jeg hadde skrevet navnet hans riktig, og han gråt. Det spilte ingen rolle, det var uansett ikke registrert noe sted, det fantes ikke noe opprinnelig dokument å sammenligne det med.

Du kan ikke forstå, sa han.

Vi er støvvesener. Vi lever skyggeliv.

Du kan ikke forstå.

Det er så mye håp i Norge. Bare ikke for oss.

De neste to drakk jeg te med. De sa: Dere har ikke dødsstraff i Norge. Staten lar oss gjøre jobben selv.

Voteringen i Stortingets møte startet klokken 13:00 torsdag den 11 oktober 1956.

Storingsproposisjon nr 75 s 4:

(leser fra et ark) «Konvensjonen gir således i store trekk statsløse personer de samme rettigheter og den samme beskyttelse som innrømmes flyktninger i henhold til konvensjonen av 1951 angående flyktningers stilling.»

Det er over 63 år siden dette vedtaket. Fortsatt har statsløse i Norge i praksis ikke noe vern. Dette er ytterkanten. Det er her vi trekker grensen. De får ikke bli, de kan ikke dra. De sitter i våre mottak, sover under våre broer, går i våre gater. Vi som er på den riktige siden, vi som omfattes av VI-et, kan bare prøve å forstå. Hvordan grensen vi trekker skjærer gjennom noens liv. Hvor utsatt man er når man ikke har verken rett eller plikt. Hvor kaldt og hardt og grått det er utenfor loven, når hele verden blir et fengsel. Hvordan det kjennes å se vår verden, håpet og mulighetene, glitre som en stjernehimmel gjennom bittesmå hull i den tynne, men ugjennomtrengelige hinnen som skiller DEM fra OSS. Som skiller DEM fra livet de skulle levd.

Fratatt retten til å være subjekt.

Eller: har aldri VÆRT et subjekt.

Kan aldri BLI et subjekt.

Vi tegner en linje mellom innenfor og utenfor.

Uten et utenfor fins det ikke noe innenfor.

Utenfor gir form til innenfor, DE gir OSS form.

Så VI trenger de klartenkte juristene, de skarpe advokatene, de grundige dommerne, de modige vitnene. Saksbehandlerne som stiller de samme spørsmålene igjen og igjen, og som hver gang lytter åpent som om de hørte svaret for første gang. De som leser loven med lykt og lupe, som leter etter løse tråder og dører på gløtt.

Det er de som holder isen unna, det er de som holder tanken åpen og landet fritt. Det er de som fester håpet i loven, som gir det navn.

Takk.

ACT er bestilt av KORO som del av utsmykningen av det nye Domus Juridica i Oslo. Marianne Heier valgte å stille nesten hele produksjonsbudsjettet sitt til rådighet for NOAS (Norsk organisasjon for asylsøkere), som har brukt det til å finansiere sitt arbeid for statsløse i Norge. Heiers verk vil vises som en dokumentbunke fra rettsprosessen gjennom norske domstoler. Saken er foreløpig ikke endelig avklart.